

SEZGI TURLARINING MANTIQUIY IZCHILLIGI.

Abirova Sevinch Jumanazar qizi

Termiz davlat pedagogika

Annotatsiya: *Sezgi turlarining xususiyatlari eshitish,ko'rish,hid bilish,teri sezgilarii, muskullar harakat sezgilari va a statik sezgilari,organik sezgilarning ahamiyati.*

Kalit so'zlar: *Sezgi ,eshitish,k'orish,parada,hid bilish,ichki parada,tashqi parada,muskullar,miyya ,nerv tuzulmalari,qobilyat,harorat sezgilari,xromatik,axromantik ranglar,nim ranglar.*

Annotation: *Characteristics of the types of senses: hearing, sight, smell, skin senses, muscle movement senses and static senses, importance of organic senses.*

Key words: *Sensation, hearing, sight, veil, sense of smell, inner veil, outer veil, muscles, brain, nervous structures, ability, temperature sensations, chromatic, achromatic colors, nim colors.*

Sezgi olamdagi narsa va hodisalar ayrim xossalarning miyyadagi tahlili,materiyaning sezgi a'zolariga ta'sir ko'rsatib bo'sh miya po'stlog'i,nerv markazini qo'zg'atish asosida paydo bo'ladi.Bironta tokka qo'limiz bilan tegsak, albatta sezamiz sezishimiz orqali miyyamizga signal boradi. Miyamiz o'z faoliyatida ishlayotganini sezishimiz mumkun. Sezgi organiga ta'sir etib, sezgini vujudga keltiradigan har bir narsa yoki hodisa qo'zg'ovchi deb ataladi,uning ta'siri esas qo'zg'alish deb ataladi.

Sezgi turlari: Ko'rish sezgilari, eshitish sezgilari,hid bilish sezgilari,teri sezgilari,muskul harakat sezgilari va statik sezgilar,organik sezgilar turlarini o'rganamiz.K'orish sezgilari rang va yorug'likni sezish ko'rish sezgilariga kiradi.Ko'rish sezgilari xromatik va axromantik ranglarga bo'linadi.Yorug'lik nurlari uchburchak shisha prizma orqali o'tib,singandan song hosil bo'ladigan rang xromatik rang deyiladi.Xromatik ranglar kamalak ranglar hisoblanadi.Ular qizil zarg'aldoq ,sariq,yashil,havorang,ko'k ranglar kiradi.Oq rang va qora rang shuningdek xilma xil hamma kuliranglar axromantik ranglardir.Ochiqlik deb bironta rang qora rangdan farq qilishi darajasidagi aytamiz.Ranglarni aralashuvidan ham boshqa ranglar hosil qilishimiz mumkun.Ikkita xromatik ranglarning qo'shilishidan nim rang hosil bo'ladi.Masalan qizil rang bilan sariq rangning aralashuvidan zarg'aldoq rang hosil bo'ladi.Qizil rang va ko'k rang qo'shilishidan binafsha rang hosil bo'ladi.Statistik ma'lumotlarga ko'ra rang ajrata olmaslik erkaklarda. 4% ni ayollarda. 0,4% ni tashkil etadi.Bundan ko'rinib turibdiki,erkakalar ko'proq rang ajrata olmaydi ayollarga nisbatan.Eshitish sezgilari bironta shovqun suron nima deyaotganimizni eshitishimiz bu eshitish sezgilariga kiradi.Eshitish-odam va hayvonlar organizimini tovush tebranishlari qabul qilish xususiyati ,mexanik retseptor , va nerv tuzulmalaridan tashkil topgan analizatorlar faoliyati ro'y beradi.Kuchli tovushlar uzoq vaqt davom etganda eshitish adabtatsiyasi sustlashadi,sustlashgandan song gaplarini eshitishimiz sifatsiz bo'lib keladi.Eshitish organi 3ta pardaga bo'linadi.Ichki parada tashqi parada o'rta parada .Tashqi parada va o'rta parada ortasida To'r joylashgan.Bu to'r bizni quloq to'r pardamiz hisoblanadi.

Hid bilish sezgilariga burunimiz tilimiz faol ishtirok etadi.Tilimiz orqali Shirin,nordon,achchiq ta'mlarni sezamiz.Hid bilishimiz burun kovagining yuqori tomoni

bólib u yerda hid bilish hujayralari va sezuvchi organlar bor .Biron narsa hidlaganimizda birdan hidimiz miyamizga boradi.Bunda hid bilish organimiz yaxshi ishlayotganligidan dalolat beradi.Hid bilish markazi Bosh miyya yarimsharlari orqa yuzasining pastki qismida joylashgan deb faraz qilinadi.Ta'm bilish sezgilariga tilimiz faol ishtirok etadi.Tilimizning yuzasi va tanglayning yumshoq qismidir.Tilning asosi yoki orqa qismi achchiq mazzani yaxshi sezadi,Tilning uchi Shirin mazzani yaxshi sezadi,Tilning yon qismi nordon ta'mlarni yaxshi sezadi.Tilning órtasi ta'm sezmaydi.Ta'm bilish organining miyyadagi markazlari hid bilish markazlarning yaqinida deb faraz qilinadi

Teri sezgilarini oladigan bólsak terimizga bironta issiq suv qóyib yuborsak termiiz shikastlanadi,ya'ni kuyadi bunda terimiz ajralib qolish, ehtimoli bor lekin terimiz ajralib qolgani bilan boshqa teri chiqmaydi degani emas,yangi terilar yana chiqaveradi.

Harorat sezgilariga issiq va sovuqni sezish kiradi.Terida va shilliq pardalarda mahsus tanachalar bor ularning ichida issiqni yoki sovuqni sezadigan mahsus nervlarning chakka tarmoqlari bólad.

Muskul-harakat sezgilari Va statik sezgilar.Muskul sezgilari motor sezgilari Va kinestetik sezgilar Deb ham ataladi.Bu sezgi organlari gavdamizdagi muskullar paylar bó'g'in yuzalaridir.Hamma muskullar da paylarda va bo'g'inlarda maxsus sezuvchi nervlarning chekka tarmoqlari bor muskul -harakat sezgilari va statik sezgilar ana shu nerv tarmoqlari yordami bilan hosil bólad.

Organik sezgilar ochiqda suvsaganda ortiq tóyib ketganda charchaganda,kóngil ayniganda ,ichki organlarimiz og'riganda ichki sezgilar tug'uladi,bularni organik sezgilar deymiz.Kishining o'zini tetik sog'lom ,salomat kasal his qilishalari ham organik sezgilar jumlasidandir.Sezgilar bizni kórishimiz,eshitishimiz,hidlashimizni taminlab beradi.Bolalarni misol qilib oladigan bólsak ular ona qornida 7-9oylik bólgan chog'laridayoq uning barcha sezgi organlari ancha ósib yetilgan bólad,ammo bunday bola dunyoga kelganda Hamon tevarak atrofdagi narsalarni katta yoshli kishilar bilan bab baravar idrok qilaoladi ekan ,degan mano kelib chiqmaydi.Bolalarning sezgi organlari tajribaga,tarbiyaga qarab ósadi,mustahkamlashadi,sezish qobilyati mustahkamlashadi.Bolalarda tassavur qilish óylash qobilyati tug'ulgan vaqtdan dunyoga kelmaydi,balki muozanatga tarbiyaga qarab bolaning taffakur etishi eshitishi eshitgan narsasini idrok qila oladi.Bolalarga ózini sezishi Biron narsanini meniki bu mening narsam deb tafakkur qila olsa bu bola rivojlanayotgan bola hisoblanadi.Yosh bola tug'ulganidan kórayotgan narsalarini nomlarini qanday ishlatish kerakliklarini tajribalari orqali biladi..

REFERENCES:

35. P.I.Ivanov.M.E.Zufarova Umumiy Psixologiya
36. G'oziyev E "Umumiy psixologiya" 1-kitobi Toshkent 2004
37. Ashurova, S. F., & qizi Karimova, M. N. (2023). OILADA O 'SMIRLARNING SOG'LOM TURMUSH TARZI VA OILAVIY HAYOT HAQIDAGI TASAVVURLARI SHAKLLANISHINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI. Educational Research in Universal Sciences, 2(5), 363-368.

38. qizi Ashurova, S. F. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI PSIXOLOGIK VA PEDAGOGIK QO 'LLAB-QUVVATLASHDA PSIXOLOGIK XIZMATNING O 'ZIGA XOS JIHATLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(9), 418-421.
39. qizi Ashurova, S. F. (2023). OILADA YOSHLARNING SOG 'LOM TURMUSH TARZIGA MUNOSABAT SHAKLLANISHINING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK OMILLARI MUAMMO SIFATIDA. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(10), 32-35.
40. qizi Imonova, M. B. (2023). MUSIQANING INSON HISSIYOTIGA TASIRI. *Results of National Scientific Research International Journal*, 2(3), 156-161.
41. Иманов, Б., & Имонова, М. (2021). Развитие творческих способностей учеников при выполнении проблемных экспериментов по физике с помощью инновационных технологий. *Общество и инновации*, 2(2), 222-227.
42. Imonova, M. B. (2023). Oila tinchligi-jamiyat faravonligi asosi. *Finland academic research science publisher*, 1148-1151.
43. qizi Imonova, M. B. (2023). MUSIQANING INSON HISSIYOTIGA TASIRI. *Results of National Scientific Research International Journal*, 2(3), 156-161.
44. Имонова, М. (2023). Musiqiy tarbiya–qudratli quroldir yohud musiqiy tarbiyaning shaxs shakllanishiga tasiri. *Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика*, 1(1), 35-37.
45. Имонова, М., & Таджиева, Д. (2023). Boshlangich sinf oquvchilarida milliy tarbiyani pedagogik va psixologik rivojlanishi qonuniyatlari. *Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика*, 1(1), 74-76.
46. Иманова, М. Б. (2021). ШАХС ХАРАКТЕРИ АКЦЕНТУАЦИЯСИ ВА ДЕСТРУКТИВ ХУЛҚ-АТВОР. *Academic research in educational sciences*, 2(11), 1399-1403.
47. Imanov, B. (2023). NEGATIVE FACTORS AFFECTING THE QUALITY OF EDUCATION AND WAYS TO ELIMINATE THEM. *Science and innovation*, 2(B3), 355-358.
48. Имонова, М. Б. (2023). ВАЖНОСТЬ СЕСТРОВЫХ ОТНОШЕНИЙ В ЛИЧНОМ РАЗВИТИИ. *FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES*, 2(22), 120-123.
49. Imonova, M. B. (2023). Causes of Suicide Tendency in Adolescents. *Journal of Discoveries in Applied and Natural Science*, 1(1), 62-67.
50. Иманов, Б., & Иманова, М. Б. Қ. (2021). ДАРС ТУЗИЛМАСИ ВА УНГА ТАЙЁРГАРЛИК. *Academic research in educational sciences*, 2(5), 1158-1162.
51. Имонова, М. Б. (2023). РОЛЬ ОТНОШЕНИЯ СИБЛИНГА В ПРОБУЖДЕНИИ МОТИВОВ ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ. *Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры*, 3(10), 101-104.
52. Imanov, B. B. (2023). O'QUVCHILARNING TABIATDA SODIR BO'LAYOTGAN FIZIK JARAYONLARNI ANGLAB ETISHDA TAJRIBALARNING O'RNI. *Interpretation and researches*, 2(1).

53. Imanov, B. (2023). NEGATIVE FACTORS AFFECTING THE QUALITY OF EDUCATION AND WAYS TO ELIMINATE THEM. *Science and innovation*, 2(B3), 355-358.
54. Imanov, B. B. (2021). Competences in the quality of education and their organization. *ASIAN JOURNAL OF MULTIDIMENSIONAL RESEARCH*, 10(5), 419-424.
55. Imanov, B. B. (2021). Lesson and its analysis as factor of increasing the quality of education. *European scholar Journal*. Available online at://www.scolarzest.com, 1.
56. Каримова, М. (2023). O'zbek oilalarida qizlarni oilaviy hayot haqidagi tasavvurlarining ijtimoiy-psixologik jihatlari. *Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика*, 1(1), 37-40.
57. qizi Karimova, M. N., & Ashurova, S. F. (2023). PROFESSIONAL TA'LIMDA TAHSIL OLAYOTGAN QIZLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASH VA ULARDA SOG 'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK ASOSLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(5), 369-373.
58. Karimova, M. (2023). QIZLARNING MUHABBAT BORASIDAGI TASAVVURLARINING OILA MUSTAHKAMLIGIGA TA'SIRI. *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании*, 3(2).
59. Ne'Matullayeva, S. (2022). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA O 'YIN TERAPIYASINI QO'LLASHGA OID QARASHLAR. *Science and innovation*, 1(B4), 444-449.
60. Nematullaeva, S. (2023). DEVELOPING COMMUNICATION SKILLS IN PRESCHOOL CHILDREN THROUGH GAME THERAPY. *Horizon: Journal of Humanity and Artificial Intelligence*, 2(4), 86-88.
61. Ne'matullayeva, S. (2022). Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida oyin terapiyasini qo'llashda innovatsion usullar. O 'zbekiston milliy universiteti xabarлари, 1(6).
62. Nematullaeva, S. (2023, April). The role of play therapy in a child's life. In *Academic International Conference on Multi-Disciplinary Studies and Education* (Vol. 1, No. 1, pp. 9-10).
63. Неъматуллаева, С. Х. (2023). Влияние Игровой Терапии В Формировании Личности Детей. *Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture*, 4(2), 31-33.
64. Нематуллаева, С. (2023). Maktabgacha yoshdagi bolalarning shaxs sifatida kamolotida o'yin terapiyasining ahamiyati . *Современные тенденции психологической службы в системе образования: теория и практика*, 1(1), 43-46. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/psychological-service-education/article/view/23475>
65. qizi Ne'matullayeva, S. X., & Ulug'bek qizi Abduqahhorova, M. (2023). BOLA SHAXSINING RIVOJIDA O 'YIN TERAPIYASINI QO 'LLASH SHART-SHAROITLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(9), 341-344.
66. Ne'matullayeva, S. (2022). PERSPECTIVES ON THE USE OF PLAY THERAPY IN PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS. *Science and Innovation*, 1(4), 444-449.
67. Норбошева, М. А. (2023). КЛАССИФИКАЦИЯ МОТИВОВ УЧЕНИЯ. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(5), 255-258.

68. НОРБОШЕВА, М. А. (2020). Отражение Национальных Ценностей В Национальных Играх. *ECLSS Online 2020b*, 312.